

Interview met Petra Ponte

door: Renny Beers (Zelfstandig adviseur en trainer, www.leidinggevenaanderen.nl)

datum: november 2012

In 2002 heb je 'het groene boekje' geschreven. Dat had de titel: 'Onderwijs van eigen makelij: actieonderzoek in scholen en opleidingen'. Dit boek wordt in veel opleidingen en scholen gebruikt. In augustus 2012 is een geheel vernieuwde versie van dit boek verschenen. Deze versie heeft ook een nieuwe titel: 'Onderwijs en onderzoek van eigen makelij. Onderzoek met en door leraren'. Waarom deze grondige bewerking?

Sinds het verschijnen van de eerste versie hebben we veel reacties gehad van gebruikers. Over het algemeen waren die zeer positief, maar ook bleek dat rond het begrip 'actieonderzoek' veel verwarring kan bestaan en dat de terminologie in het model voor actieonderzoek eenvoudiger en dus helderder kon.

Bovendien hebben we sinds 2002 veel nieuwe ervaringen opgedaan met actieonderzoek in verschillende nationale en internationale projecten. Op basis van deze ervaringen kon het boek uitgebreid worden met meer praktische aanwijzingen en voorbeelden en met meer achtergronden van actieonderzoek.

Waarom heb je voor een andere titel gekozen?

De nieuwe versie behandelt actieonderzoek – meer dan in de eerste versie - in haar volle breedte, rijkdom en creativiteit. Met de gegeven aanwijzingen en voorbeelden kunnen actieonderzoekers die rol op zich nemen, zonder in een door anderen opgelegd keurslijf gedwongen te worden: actieonderzoek 'van eigen makelij' dus.

Daarbij benadruk ik - meer dan in de eerste versie - dat het daarbij niet alleen gaat om *onderwijs*, maar ook om *onderzoek* van eigen makelij: actieonderzoek is letterlijk actie (onderwijsverandering) en onderzoek (kennisontwikkeling over onderwijs).

Tenslotte benadruk ik in de nieuwe versie dat het bij actieonderzoek niet alleen gaat om onderzoek door leraren. Het kan ook gaan om academische onderzoekers die samen met leraren onderzoek uitvoeren. Het boek is dan ook bedoeld als inspiratiebron voor leraren als onderzoeker of als medeonderzoeker.

Kan je nog wat meer vertellen over het verschil met de eerste versie van je boek?

Het model voor actieonderzoek is vereenvoudigd en daardoor nog beter op een creatieve wijze te gebruiken in de praktijk. Daarbij wordt meer aandacht besteed aan de centrale uitgangspunten en achtergronden van actieonderzoek. Deze worden explicieter gekoppeld aan uitgebreide voorbeelden van (inter)nationale projecten en projecten waarin leraren en academische onderzoekers samenwerken. Ook worden projecten beschreven waarin zelfs leerlingen medeonderzoekers zijn. Verder is het boek uitgebreid met maatregelen om de kwaliteit van actieonderzoek te waarborgen, met ethische aspecten van actieonderzoek en met aanwijzingen voor actieonderzoek in netwerken van scholen of van netwerken van scholen en onderzoeksinstellingen.

Tenslotte zijn methoden voor het verzamelen van gegevens opgenomen die makkelijk en op een natuurlijke manier in de dagelijkse praktijk in de school zijn te integreren.

Het boek is dus veel vollediger dan de eerste versie.

Wat zijn de belangrijkste accenten in je nieuwe boek?

Ik benadruk in mijn boek allereerst dat actieonderzoek praktijkgericht onderzoek is, maar dat niet al het praktijkgericht onderzoek ook actieonderzoek is. Er zijn verschillende vormen van

praktijkgericht onderzoek die op verschillende manieren bijdragen aan de verbetering van de praktijk. Dat loopt van 'het overdragen van kennis na afloop van het onderzoek' (zoals in traditionele benaderingen het geval is) tot het daadwerkelijk veranderen van de praktijk al tijdens het onderzoek (zoals bij actieonderzoek het geval is). De keuze hangt af van doel en mogelijkheden van betrokkenen. Bij actieonderzoek 'verander je om te onderzoeken en je onderzoekt om te veranderen'. Dat gebeurt in verschillende experimentele cycli.

Voorts benadruk ik dat actieonderzoek iets anders is dan reflectie of te wel de 'Reflective Practitioner'. Actieonderzoek kan niet zonder reflectie, maar daarmee is reflectie nog geen onderzoek.

Tenslotte benadruk ik dat actieonderzoek altijd gericht is op het bestuderen en overbruggen van de kloof tussen onderwijswerkelijkheid (datgene wat men doet) en onderwijsdoelen (datgene wat men wenst te bereiken). De leraar - onderzoeker bestudeert met andere woorden niet alleen het 'wat' en 'hoe' maar ook het 'waarom' en 'waartoe' van de onderwijswerkelijkheid.

In welke situaties kan actieonderzoek worden uitgevoerd?

Actieonderzoek kan uitgevoerd worden door individuele leraren, door groepen leraren, in netwerken van scholen of in netwerken van scholen en onderzoeksinstellingen. In samenwerkingsverbanden kan aan een gezamenlijk thema gewerkt worden, maar participanten kunnen binnen een gezamenlijk thema ook een eigen vraag onderzoeken. Actieonderzoek kan gericht zijn op uiteenlopende vragen. De focus kan liggen op didactische maar ook op pedagogische vraagstukken; op vraagstukken in de klas, maar ook in de school als geheel; op vragen die in de eigen praktijk naar voren komen, maar ook op vragen die opgeroepen worden bij door anderen geïnitieerde vernieuwingen. Er is niet één bepaalde manier waarop actieonderzoek moet, het gaat meer om de centrale uitgangspunten die in concrete situatie vertaald kunnen worden naar een concreet project. In die zin, zo zou je kunnen stellen, is actieonderzoek meer 'principe geleid' dan 'regelgeleid'.

Voor wie is het boek bestemd en hoe kan je het gebruiken?

Het boek richt zich op professionals in het onderwijs. Hoewel deze professionals in het boek worden aangeduid als 'leraren' is het boek bedoeld voor al diegenen die in de onderwijs praktijk actieonderzoek willen uitvoeren of begeleiden. Dat zijn bijvoorbeeld aanstaande leraren in de bachelor- of masteropleidingen, ervaren leraren, schoolleiders, teamleiders, leerlingbegeleiders, enzovoort. Het boek is ook geschreven voor diegenen die actieonderzoek in de school of de opleiding willen introduceren en begeleiden, bijvoorbeeld academische onderzoekers, lerarenopleiders, schoolbegeleiders, of nascholers.

Het boek is te gebruiken als handleiding, als naslagwerk of als inspiratiebron. Het geeft aanwijzingen voor diegene die voor het eerst actieonderzoek uitvoeren en achtergrondinformatie voor ervaren actieonderzoekers die zich verder willen verdiepen.